

ПРІОРИТЕТ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Визнання людини та її життя найвищою соціальною цінністю, а також утвердження, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави заклали потужну конституційну основу на шляху розвитку України як правової соціальної держави. Так, Конституція України визначає, що Україна є демократичною, соціальною, правовою державою та на державу покладається обов'язок щодо створення умов для вільного розвитку та достатнього життєвого рівня людини, гарантованості у здійсненні захисту прав і свобод у судовому порядку [1]. Відтак, в Україні визнається пріоритет прав і свобод людини і громадянина.

Під правами людини слід розуміти визнані та гарантовані державою можливості людини щодо забезпечення свого існування із задоволенням своїх потреб. Зрозумілим є той факт, що, виходячи як з природної, так і з позитивної концепції розуміння прав людини, на державу покладається обов'язок щодо забезпечення реалізації прав. А це передбачає не лише визнання прав людини, але ще й створення умов та необхідних механізмів щодо їх реалізації.

Євроінтеграційні процеси в Україні пов'язуються із реалізацією національних інтересів та створення необхідних механізмів, за допомогою яких права людини втілюватимуться у життя у повному об'ємі.

Прийняття Конституції України у 1996 року можна вважати ключовим кроком України на шляху побудови правової соціальної демократичної держави та основ розвитку її міжнародного співробітництва. Після ратифікації у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [2], на підставі Указу Президента [3] втратили чинність деякі нормативно-правові акти, щодо питань євроінтеграції, які були прийняті раніше, та євроінтеграційний процес в Україні набув нових рис. Визнання пріоритету прав людини у спрямованості діяльності держави не втратило своєї актуальності. В рамках співробітництва, відповідно до Угоди про асоціацію, особливого значення надано утвердженню верховенства права та принципу поваги до прав людини та основоположних свобод (стаття 14) [2].

Розробка та прийняття Національної стратегії у сфері прав людини (далі – Стратегія) [4] пов'язувалася як із євроінтеграційними процесами, так із необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, а також створення дієвого механізму захисту в Україні прав і свобод людини та вирішення системних проблем у зазначеній сфері. Але практика реалізації Стратегії, як видно з попереднього звіту [5], наразі, станом на 2016 рік, була на задовільному рівні.

Серед пріоритетних напрямів щодо адаптації законодавства України, які визначені законодавчо [6], через безпосередню участь людини щодо задоволення своїх потреб, можна визначити наступні: митне право, законодавство про компанії, інтелектуальна власність, охорона праці, захист прав споживачів, та охорона здоров'я і життя людей. Хоча, в той же час, всі сфери, що визначені законодавчо так чи інакше стосуються сфери прав людини, а саме їх реалізації. З визначеними вище сферами можна безпосередньо пов'язати реалізацію як особистих, так і політичних, економічних, соціальних, культурних та екологічних конституційних прав людини.

Як вже зазначалося вище, значення Угоди про асоціацію для України важко переоцінити, оскільки, визначаючи пріоритет прав людини, в даному нормативно-правовому документі визначено основні напрями євроінтеграції нашої держави. Аналіз змісту ключових положень Угоди про асоціацію [2] дозволяє зробити висновок, що процес євроінтеграції передбачає значне переопрацювання законодавства в цілому, так і окремих його принципів, зокрема.

Так, Україна виконала необхідні послідовні дії, що були передбачені у Плані дій з лібералізації візового режиму у 2016 році, та у 2017 році Європейський Союз прийняв рішення про введення безвізового режиму, що діє з 11 червня 2017 року [7], і можна вести мову про ширшу реалізацію права на свободу пересування, права працю, права на підприємницьку діяльність, що включають право на свободу переміщення робочої сили, право на свободу переміщення капіталу та право на свободу переміщення товарів та послуг. Аналіз практики реалізації положень Угоди про асоціацію в контексті пріоритету прав людини як ключового принципу євроінтеграційного процесу дозволяє визначити основні практичні аспекти забезпечення даного принципу, зокрема:

1. У сфері належного забезпечення конституційних прав. Реалізація Стратегії здійснюється відповідно до плану, з урахуванням результатів попереднього звіту та втілює у життя удосконалені механізми реалізації конституційних прав людини.

2. У сфері особистих конституційних прав, забезпечення рівності прав.

– прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№ 2229-VIII від 07.12.2017 р.) та внесені відповідні зміни до Кримінального кодексу України та Кримінально-процесуальний кодекс України (Закон України № 2227-VIII від 12.06.2017 р.), щодо створення ефективних механізмів для запобігання та протидії домашньому насильству.

– продовжується реалізація Конвенції ООН про права інвалідів, шляхом розробки необхідних законопроектів (проект реєстр. № 6536).

– підготовка проекту Концепції етнонаціональної політики України.

– створено інституцію Урядового уповноваженого з питань гендерної політики (Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2017 р. № 130), проведений конкурс та призначено на посаду переможця.

3. У сфері культурних прав, зокрема, з метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в системі освіти створено інституцію

Освітнього омбудсмена, наразі порядок призначення в процесі розробки (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII).

4. У сфері соціальних прав. Здійснено необхідні дії, що спрямовані на покращення захисту прав внутрішньо переміщених осіб (ВПЛ) та учасники антитерористичної операції. Так, запроваджено безкоштовну психологічну реабілітацію учасникам антитерористичної операції (Постанова Кабінету Міністрів від 07.12.2017 р. № 497); підтримка, соціальна адаптація та реінтеграція громадян України, які мігрували з тимчасово окупованої територія України (постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1094). Затверджено Стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб (Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 909). Обговорюється питання пенсійного забезпечення окремих категорій громадян, зокрема, вимушених переселенців (Проект Закону України реєстр. № 6692).

Виходячи з вищезазначеного, теоретичне осмислення принципу пріоритету прав людини в контексті євроінтеграції зводиться до неухильного дотримання положень Угоди про асоціацію з плановим виконанням обов'язків щодо адаптації законодавства України, щодо удосконалення механізмів реалізації конституційних прав людини.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – К., 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page
3. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України: Указ Президента України від 07.07.2015 р. № 398/2015 // Урядовий кур'єр. – від 10.07.2015. – № 123
4. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015. // Урядовий кур'єр. – від 02.09.2015. – № 160
5. Попередній звіт про виконання Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/publication/foto/3616-zk-poperednij-zvit-pro-vikonannya-natsionalnoii-strategiii-u-sferi-prav-l/>
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. // Відомості Верховної Ради України. – 16.07.2004. – № 29. – ст. 367
7. Report on implementation of the association agreement between Ukraine and the European Union in 2017. // Governmental Office For Coordination Of European And Euro-Atlantic Integration. Kyiv – 2018. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/report_on_implementation_of_the_association_agreement_between_ukraine_and_the_european_union_in_2017.pdf

